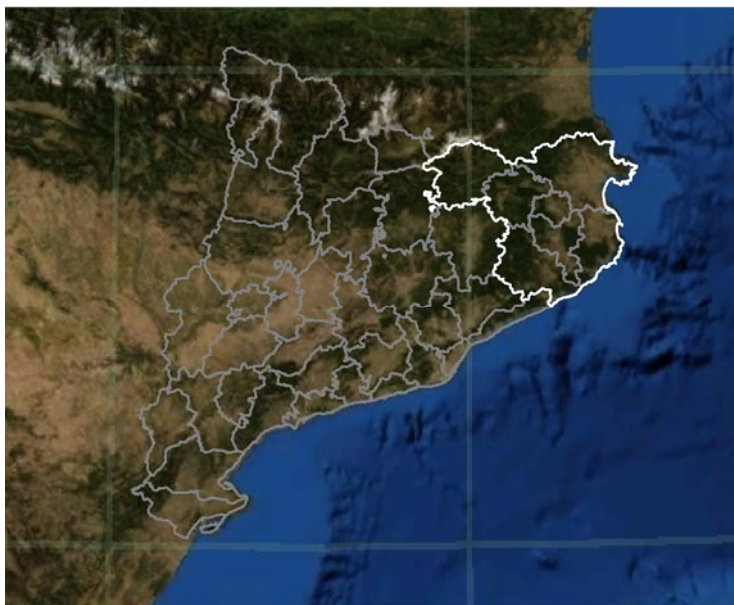

1r Informe de Sostenibilitat de les Comarques Gironines

5 de juny 2007
Dia Mundial del Medi Ambient

Document de síntesi

PRESENTACIÓ

El subjecte tradicional, com a científic o tècnic veu els *ens* humans des de fora, exercint el paper de l'observador aliè a l'objecte d'estudi; com a ciutadà, "manifesta el seu interès per la realitat mitjançant articles polítics, l'afiliació a partits o a organitzacions de beneficència, i a través de la seva participació en les eleccions. Tanmateix, no integra en la seva persona ambdues conductes –i altres formes de comportament– més que, en el millor dels casos, per mitjà d'una interpretació psicològica. Aquesta manca d'integració i de coherència social està destruint el subjecte en les seves arrels més fondes". (Horkheimer, "Teoria tradicional i teoria crítica", 1931.)

En la cita que encapçala aquesta presentació, el pensador alemany ja ens advertia que un subjecte escindit, que no integra la raó instrumental (tècnica o científica) a la raó social i comprensiva, acaba alienant-se, empobrint-se, embrutint-se¹.

Setanta sis anys després, aquest subjecte escindit encara no ha resolt la seva relació amb l'entorn: era de preveure!

L'aplicació d'una estricta raó instrumental en vers la gestió dels recursos naturals –i darrerament també culturals i socials- havia de ser per força també insostenible.

A nivell col·lectiu, però, aquest subjecte escindit, ha aconseguit justificar, al llarg dels anys, aquest engany: el preu ha estat una societat cega i absolutista pel que fa la cerca de progrés i benestar social. Una societat que, al servei d'un pretès progrés social o econòmic, no vol veure límits a la depredació dels recursos naturals, que gosa mercantilitzar la bellesa d'un paisatge, la capacitat de divertir-nos o, fins i tot la identitat d'un poble. Una societat contradictòria: que intenta reproduir el que li neguem a la naturalesa (parcs temàtics, museus); que protegeix el que destrueix (parcs naturals, reserves integrals, espais protegits); que ven el que no li és propietat per a fer més propietat (aigua, sòl i energia); que fa banal el que hauria de ser creatiu (oci i cultura). Una societat, en definitiva, que en comptes de recrear-se en la natura i la cultura les recrea com a oci o negoci. Una societat que "coixeja" en termes de modernitat i que sembla anar a la deriva.

A *Dialèctica de la Il·lustració*, el mateix pensador alemany, uns anys més tard afegia: "la raó i la civilització alliberen del mite, de la dependència de la natura i de la barbàrie; però quan esdevenen absolutistes, es converteixen en mite, dominació i barbàrie tecnificades". Tampoc semblen haver canviat gaire les coses...

Però la metàfora del subjecte escindit no solament ens al·ludeix un subjecte mancat i embrutit culturalment, si no també cegament insostenible.

La interdependència dimensional que dóna sentit a aquest mal tractat concepte de sostenibilitat, posa justament de manifest la mancança del nostre individu: la seva insostenibilitat sembla ser la justa mesura, el reflex, de la seva escissió.

Per a què publicitar prestigiosos informes globals sobre la sostenibilitat del nostre planeta si els nostres governants i polítics només s'atreveixen, en els millors dels casos, a fer de la necessitat virtut? No ens enganyem, no es faran polítiques més sostenibles si els destinataris d'aquestes continuen essent els mateixos subjectes escindits: l'empresari veurà en la sostenibilitat l'oportunitat de ser més competitiu, el polític l'avantatge de ser més popular o legítim, el tècnic o científic la rellevància d'observar una pèrdua general de biodiversitat...però, l'individu, en la seva vida quotidiana, en la seva forma d'actuar continuarà preguntant-se perquè ha de ser més sostenible.

Es fàcil atribuir les culpes d'aquest desgavell cultural a la febre neoliberal i mercantilitzadora que "pateix" aquest nou monstre anomenat "globalització". Ja ho sabem: no es pot matar tot el que és gras i el nostre monstre té molta gana...

Però, de què ens serveix acusar el sistema quan és aquest el que ens acusa? De què ens serveix proclamar-nos "antisistema" si no ens imaginem un altre sistema? La metàfora del subjecte escindit també sembla

¹ Adorno, uns anys més tard, també ens deia: « Auschwitz comença allà on algú mira un escorxador i pensa : només són animals». I el problema és que cada vegada són més els que passen per l'escorxador i menys els que s'ho miren...

indicar-nos el dilema. Com podem construir i crear alternatives (transformar) si els nostres referents semblen venir-nos “administrats”, per no dir imposats?

Per tot això, al meu entendre, parlar d'una nova cultura del territori és també parlar d'una nova cultura del subjecte humà. Una nova cultura en relació a allò que l'envolta, diguem-li, o no, territori. Parlar d'una nova cultura del territori és admetre, en definitiva, l'oportunitat d'una revolució cultural que alliberi l'individu de la cruel servitud a què sotmet el seu territori i els seus congèneres, és a dir, a la que ell mateix se sotmet. Una nova cultura del territori hauria d'oferir l'oportunitat de construir progrés des de la creativitat i l'alteritat, però sobretot des de la solidesa d'una participació plural i conscient.

Aquest primer informe de l'Observatori de Sostenibilitat de les Comarques Gironines (OSCG), s'adreça a un subjecte que vol ser complet i participatiu, a uns homes i unes dones amb capacitat de comprendre i relacionar les dimensions de la sostenibilitat fins a trobar-ne el seu potencial d'autonomia i progrés. El tècnic o científic hi veurà, és clar, imprecisions o mancances; el polític, discreparà en valoracions o judicis, l'empresari hi trobarà oportunitats i amenaces, però en definitiva, el lector d'aquest informe, tindrà la possibilitat de reflexionar sobre el model de societat i progrés que, conscientment o inconscientment, està construint. Potser, haver-me referit a la teoria i pensament crítics, pot haver fet pensar al lector que he volgut fer una lectura molt pessimista de la situació. En absolut. Penso però, que el qüestionament de pràctiques i creences, que sempre comporta la construcció d'un nou paradigma, només té sentit si parteix d'una actitud crítica i reflexiva, que no pessimista. Aquest primer informe de l'OSCG vol ser una primera aportació en aquest sentit crític, vol ser, en definitiva, una primera eina per a la reflexió individual i col·lectiva.

Però crec que aquest informe també pot servir per a alguna cosa més.

De tot el que he dit fins ara, penso que es deriva un principi important: sostenibilitat i autonomia haurien de ser les dues cares d'una mateixa moneda. En tant que paradigma a construir, una cultura sostenible requereix l'acceptació de l'alteritat, la il·lustració amb experiències properes o llunyanes, antigues o contemporànies, la participació reflexiva de tots i totes. En tant que projecte d'autonomia, la construcció d'una cultura i civilització sostenibles ens hauria d'engrescar, com no?

Tot procés de construcció cultural, com a procés de transformació, engrescarà (i es materialitzarà) si esdevé creatiu, estimulant, propositiu: alliberador però alhora positiu. Aquest informe té, al meu entendre, la virtut d'orientar un projecte d'autonomia; de suggerir-nos noves pràctiques i formes de fer que ens engresquin, com a ciutadans o institucions. Per això penso que aquest primer informe de l'OSCG i del CST també és, en definitiva, una primera crida a participar en la construcció d'una nova cultura del territori.

Àlex Casademunt i Monfort
President del Centre per a la Sostenibilitat Territorial

Girona, 5 de juny 2007

1r INFORME DE SOSTENIBILITAT DE LES COMARQUES GIRONES
OBSERVATORI DEL CENTRE PER A LA SOSTENIBILITAT TERRITORIAL - 2007

COORDINACIÓ:

Josep Antequera (biòleg), Anna Jiménez (geògrafa) i Sergi Nuss (ambientòleg)

AGRAÏMENTS PER L'ASSESSORAMENT I LES APORTACIONS REBUDES:

Josep Anguera, Enric Ballesteros, Anna Bou, Josep Calbó, Jordi de Cambra, Glòria Campos, Xavier Canosa, Àlex Casademunt, Mita Castanyer, Pep Codony, Oriol Costa, Jordi Figueras, Olga Freixa, Salvador Fuentes, Pablo García, Joan Gaya, Anna Grabalosa, Jaume Hidalgo, Gabriel Jové, Laura Llorens, Rafel Llussà, Josep Maria Mallarach, Carolina Martí, Oriol Mas, Helga Nuell, Santiago Pérez, Llorenç Planagumà, Eduard de Ribot, Jacobo Ruíz, Marta Sales, Emili Santos, Rafael Sardà, Beatriu Tenas, Ole Thörson, Pere Torres, Gemma Valeri, Raül Valls, Josep Vila, Roger Zamorano

18 companys i companyes del CST que van participar en els tallers de "diagnosi de conflictes i potencialitats de les Comarques Gironines".

Diputació de Girona

Generalitat de Catalunya: Serveis Territorials del Departament de Medi Ambient i Habitatge, Agència Catalana de l'Aigua, Agència de Residus de Catalunya, Departament de Treball i Indústria, Institut Català de l'Energia, Serveis Territorials del Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Serveis Territorials de la Direcció General d'Urbanisme, Departament d'Agricultura, Alimentació i Acció Rural, Direcció General de Pesca, Parc Natural del Cap de Creus.

Consell Comarcal del Gironès.

Ajuntament de Girona

Universitat de Girona: Institut de Medi Ambient de la UdG, Institut d'Ecologia Aquàtica de la UdG, Càtedra UNESCO en Desenvolupament Humà Sostenible

Centre d'Estudis Avançats de Blanes-Consejo Superior de Invesitgaciones Científicas.

Associació per a la promoció del transport públic

I a totes les persones i institucions membres del CST o del seu Consell Assessor.

AMB EL SUPORT DE:

Àrea de Medi Ambient de la Diputació de Girona

Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya; Direcció General de Participació Ciutadana.

Departament de Medi Ambient i Habitatge, Direcció General de Planificació Ambiental.

1r INFORME DE SOSTENIBILITAT DE LES COMARQUES GIRONES
OBSERVATORI DEL CENTRE PER A LA SOSTENIBILITAT TERRITORIAL - 2007

CONTINGUTS

REDACTORS COL-LABORADORS

Capítol 0. Caracterització de les Comarques Gironines

- 0.1. La sostenibilitat és una trama
- 0.2. De les Comarques Gironines al món
- 0.3. Conflictes i potencialitats de les CCGG: la cursa cap a l'alentiment

Capítol 1. Fenòmens Institucionals i Polítics

- 1.1. ONU, G8, Banc Mundial: qui governa el món?
- 1.2. La sort d'Europa
- 1.3. Generalitat de Catalunya: els pressupostos no enganyen
- 1.4. Les Agendes 21 Locals

Capítol 2. Fenòmens ambientals : canvi climàtic

- 2.1. Està afectant el canvi climàtic a les nostres comarques?
- 2.2. Energia. El model s'esgota
- 2.3. Mobilitat. El gran dilema

Imma Bastida (física) Jordi Badosa (físic-UdG) Sara Biosca (geògrafa-ANG)

Enric Pardo (La COPA, SCCL.) i Ricard Mademon (No a la MAT)
Enric Pardo (La COPA, SCCL.)

Capítol 3. Fenòmens territorials

- 3.1. La biodiversitat a les Comarques Gironines
- 3.2. Estructura territorial: una regió de distàncies curtes
- 3.3. Com es planifica el territori
- 3.4. El ritme de creixement urbanístic
- 3.5. Impactes: la fragmentació del territori
- 3.6. Cap a una planificació sostenible 1: el PEIN i la XN 2000
- 3.7. Cap a una planificació sostenible 2: La planificació regional
- 3.8. Cap a una planificació sostenible 3: Planejament municipal i Agenda 21

Eduard Adrobau (Ambientòleg-DINAMIS), Dani Boix (biòleg-ANG-UdG), Joan Font (biòleg-ANG-UdG), Txabier Mina (LI. ciències del mar-CEAB-CSIC), Elisenda Montserra (biòloga-ANG), Albert Ruhí (biòleg-Ateneu Naturalista-UdG), Lluís Vilar (biòleg-ANG-UdG)

Eduard Adrobau (Ambientòleg-DINAMIS), Dani Boix (biòleg-ANG-UdG), Albert Ruhí (biòleg-Ateneu Naturalista-UdG)

Capítol 4. Fenòmens socioculturals

- 4.1. Desenvolupament econòmic és equivalent a felicitat personal?
- 4.2. L'educació a les Comarques Gironines
- 4.3. La salut de les persones
- 4.4. Cultura del consum: els residus
- 4.5. Cultura del consum: l'aigua
- 4.6. Ciutadania i sostenibilitat

Ester Magrià (mestra), Jaume Ullastres (mestre), Montse Melció (pedagoga)

Anna Julià Camps (enfermera), Lluís Reixach Fernández (economista)

Capítol 5. Fenòmens econòmics

- 5.1. El PIB: un tòtem obsolet que continua creixent
- 5.2. Mirades alternatives a la riquesa: la intensitat energètica del PIB
- 5.3. Mirades alternatives a la riquesa: els serveis ambientals de la natura
- 5.4. Autoregulació del mercat: la indústria marxa, la pobresa ve
- 5.5. Desenvolupament econòmic i empobriment de les llars
- 5.6. Intensitat de residus de l'economia
- 5.7. Un model agrari en crisi en un món rural complex
- 5.8. Pesca
- 5.9. Una destinació turística per excel·lència o d'excel·lència?
- 5.10. Impactes del turisme: evolució dels usos del sòl de la Costa Brava

Núria Pascual (economista: ANG-UdG)

La COPA, SCCL

Jorge Brenner (biòleg-UPC)

Neus Monllor (Ambientòloga-DINAMIS)

Txabier Mina (LI. Ciències del mar-CEAB-CSIC)

Muntsa Solà Bau (biòloga-Strategis Consulting), Ariadna Sitjà (ambientòloga), Pere Torres (biòleg-Institut Cerdà)

Helga Nuell (geògrafa UdG)

Capítol 6. Conclusions. Les Comarques Gironines en un minut

Els col.laboradors redactors han facilitat memòries sectorials amb les quals s'han elaborat els apartats assenyalats. El CST exhimeix aquestes persones de subscriure l'Informe tal qual es presenta i les conclusions que s'hi exposen.

Dossier Resum del 1r Informe de Sostenibilitat de les Comarques Gironines

Elaborat per l'Observatori de la Sostenibilitat de les Comarques Gironines, del Centre per a la Sostenibilitat Territorial de Catalunya (CST)

L'Informe de Sostenibilitat de les Comarques Gironines vol ser una eina per analitzar quina és l'evolució de les diverses dinàmiques que el model de desenvolupament actual genera sobre el territori, sobre la matriu ecològica i sobre els nostre benestar com a persones.

A continuació, us oferim un resum en format de sinopsi d'alguns dels indicadors.

La **dinàmica econòmica** de les comarques suposa el 8,8 % del PIB català amb una població que correspon al 9 % de la població catalana. El model econòmic es basa en els serveis majoritàriament (del 50 al 70% segons la comarca), especialment els vinculats al sector turístic. Despunten econòmicament quatre comarques per sobre de les 7 analitzades: Gironès, Selva, Alt Empordà i Baix Empordà. La indústria té un pes considerable en comarques com la Garrotxa i el Pla de l'Estany. La construcció és un sector emergent en els darrers anys, que arriba al 18% i el 15% a comarques com el Ripollès i la Selva. El sector agrari és important per la configuració territorial però arriba tan sols al 4,6% del PIB a les comarques on té major pes (l'Alt Empordà i el Pla de l'Estany).

SINOPSI DELS INDICADORS MÉS RELLEVANTS

Agendes 21: elaborades o en procés el 83% del total dels municipis

Canvi climàtic: tendència a l'increment de temperatura mitjana de Catalunya des de 1869 a 1998 i per sobre de les mitjanes de manera continuada a partir de la dècada dels 80; en diferents mesures al mar en superfície i a 80 metres de fondària realitzades a l'Estartit també s'observa la tendència a l'escalfament, i una pujada de nivell 2,8 mm per any (1974 – 2005); el brot de fulles caduques als boscos mediterranis es produeix 16 dies abans i la caiguda 13 dies més tard que fa 50 anys.

Mobilitat: 537 cotxes per 1000 habitants (9 per cada 10 amb carnet de conduir); 80% de desplaçaments en vehicle privat; 8.000 camions creuen la frontera diàriament i travessen les comarques; la línia de ferrocarril Barcelona – Portbou és la línia regional de RENFE amb més viatgers de Catalunya i la que més creix des de 1999.

Energia: dèficit productiu d'energia elèctrica (11% del total consumit); 20% del consum de combustibles fòssils de tota Catalunya; 65% d'increment del consum d'energia per persona des de l'any 1992.

Construcció i Habitatges: superfície construïda de 13.223 Ha l'any 1987 a 20.080 l'any 2002 (augment del 52%); 1.150 m² [2] de sòl construït per habitant, sense tenir en compte les carreteres; 159 taques de polígons industrials dispersos per les comarques; ritme de construcció d'habitatge en promig de 15000 habitatges any, dels quals menys del 5% són protegits; i calen de 15 a 20 anys de renda familiar disponible total per pagar un pis de 100 metres quadrats.

Diversitat: rangs de número d'espècies per UTM (10x10 KM), des de menys de 500 a més de 5.000; protecció del territori amb el PEIN de quelcom més del 30%; 544 espècies vegetals rares, 15 d'aquestes estrictament endèmiques, 5 que es poden donar per extingides i 52 que no han estat retrobades en els darrers 25 anys; major presència de rareses en terres baixes i muntanya mitjana; el litoral és on hi ha més espècies no retrobades (un 42%), fet que significa que és la zona més degradada; 44 espècies de fauna continental singular, algunes d'elles en perill d'extinció.

La **valoració econòmica dels serveis de la natura** estaria entre el 10 i el 18% del PIB de les comarques litorals.

² Fe d'errada: allà on prèviament deia 115m² de sòl construït per habitant hauria de dir els 1150m²/hab que consten en el present document.

Importància de la **fragmentació pel corredor d'infraestructures Nord- Sud**, que identifica 10 punts crítics de ruptura de la connectivitat biològica de l'interior al litoral, sobre els que cal actuar.

Residus: residus sòlids 2,5 Kg/hab.tdia, promig català 1,55; recollida selectiva el 20% de mitjana amb varies comarques amb menys del 18% (Gironès el 30%), Catalunya (29%); residus totals generats a les comarques: 4.657.002 tones en total l'any 2005; la proporció de fems (uns 900.000 porcs a les comarques) i els residus de construcció junts (3,5 milions de tones) suposen més de tres vegades els residus domèstics i els industrials plegats (1,09 milions de tones); la quantitat de fangs secs és molt menor i es troba a l'entorn de les 13.000 tones; una quantitat de residus per habitant de 7,6 tones/any l'any 2005; un volum de residus per unitat de PIB de 430 tones per cada milió d'euros.

Aigua: consum domèstic 225 litres dia per habitant; el rec supera en consum d'aigua la suma de la resta de sectors.

Educació: major fracàs escolar en centres públics que privats; qüestionament del que s'entén per fracàs escolar; universitat a mida de les necessitats formatives de la comarca.

Salut: salut autopercebuda bona però una gran part de la gent (50%) pateixen problemes relacionats amb la qualitat de vida; morts més freqüents: en homes: 1r) càncers, 2n) patologies del sistema circulatori, en dones: 1r) sistema circulatori 2n) càncer; quarta causa en dones: malalties mentals i en homes: accidents.

Accidents: entorn a els 100 morts per any en accidents de carretera.

Seguretat: a l'entorn de 70 delictes per 1000 habitants en front dels 28 de la mitjana catalana.

Ciutadania: gran nombre d'organitzacions de cooperació i ecologistes.

La visió multidimensional que genera l'informe permet analitzar la relació entre el desenvolupament social i l'econòmic i els seus impactes sobre la matriu ecològica territorial.

I el futur? Una estratègia de sostenibilitat

Aquesta visió global pot generar un context d'anàlisi per valorar els avenços de les agendes 21 a nivell local i permet també generar un debat social a les comarques amb l'objectiu de desenvolupar una estratègia de sostenibilitat que integri elements clau com:

- Consolidació de l'Observatori de la Sostenibilitat com a entitat independent de monitorització del desenvolupament gironí.
- Constitució d'una Comissió del CILMA per al seguiment de les Agendes 21 locals.
- Agenda 21 de les Comarques Gironines, construïda de forma participada pels diversos sectors socials gironins, institucions, amb una rellevància especial del CILMA, la Diputació de Girona i el Departament de Medi Ambient i Habitatge com a agents impulsors i dinamitzadors.
- Agenda 21 de les institucions públiques gironines (Diputació, Consells Comarcals, ajuntaments, CILMA)
- Centre de documentació de la sostenibilitat de les CCGG que centri i faciliti l'accés a tots els estudis, informes i dades que es generen a la regió.
- Elaboració d'estratègies temàtiques de sostenibilitat de:
 - Canvi climàtic
 - Connectivitat del territori
 - Salut i medi ambient
 - Integració social de minories i col·lectius desfavorits.
 - Etc.

El document sencer de l'Informe de Sostenibilitat es podrà consultar a la portada del web www.centresostenibilitat.cat a partir del dijous 7 de juny.

QUÈ ÉS EL CST?

El Centre per a la Sostenibilitat Territorial (CST) és una associació que promou una “nova cultura del territori” (NCT), és a dir, una nova forma d’entendre i d’entendre’s amb el territori. L’associació aplega entitats ambientalistes i moviments en defensa del territori, professors i investigadors universitaris, agents econòmics i professionals, i ciutadans en general. Des dels inicis el CST es proposa **dinamitzar i consolidar una xarxa de complicitats** que li permeti actuar com un agent col·lectiu d’observació, difusió i socialització d’uns nous valors i comportaments que s’adiguin amb aquesta NCT. El CST defuig de posicions defensives o reactives i actua, quan cal, com un veritable grup de pressió i promoció.

El lema del CST és “Observar, educar i actuar per a una nova cultura del territori”. L’Observatori de la Sostenibilitat de les Comarques Gironines s’encarrega d’observar, l’Escola del Territori s’ocupa d’educar, i la Xarxa Crítica d’Acció Territorial i les Iniciatives Econòmiques Territorialment Sostenibles són la part activa del Centre.

El CST compta amb el suport de la Diputació de Girona, el Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya, la Direcció General de Participació Ciutadana, la Fundació Territori i Paisatge de l’Obra Social de Caixa Catalunya, la Fundació Jaume Bofill, l’Ajuntament de Sant Gregori i l’Ajuntament de la Vall d’en Bas.

Més informació:

Anna Grabalosa
Responsable de Comunicació del CST
M. 657 517 943
comunicacio@centresostenibilitat.cat

Sergi Nuss
Membre de l’equip redactor de l’Informe
M. 615 061 688
observatori@centresostenibilitat.cat